

शोधनिर्देशक
महेन्द्र वाग्ले
शिक्षण सहायक, वि. वि.

सल्यान जिल्लाको दक्षिण पूर्वी क्षेत्रभित्र प्रचलित लोककथाहरूको सङ्कलन, वर्गीकरण र विश्लेषण

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत
नेपाली शिक्षण विभाग
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्ज
स्नातकोत्तर तह, दोस्रो वर्षको दुस्रो पत्रको प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

सरस्वती कुमारी खनाल

परीक्षा रोल नं. : ५५००८८

रजि.नं. : ६-१-३२०-४९-२००३

शैक्षिक सत्र : २०६५।०६७

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस

नेपालगन्ज, बाँके

वि.सं. २०७०

सिफारिस-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्जको स्नातकोत्तर तह नेपाली द्वितीय वर्षकी छात्रा सरस्वतीकुमारी खनालले यस नेपाली शिक्षण विभागमा प्रस्तुत सल्यान जिल्लाको दक्षिण पूर्वी क्षेत्रभित्र प्रचलित लोककथाहरूको सङ्कलन, वर्गीकरण र विश्लेषण नामक शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । अत्यन्त मेहनतका साथ तयार गरिएको यस शोधकार्यबाट म पूर्ण सन्तुष्ट छु । अतः यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति-

ई.सं. -

शोधनिर्देशक

महेन्द्र वाग्ले

शिक्षण सहायक, त्रि. वि.

महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्ज, बाँके

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
नेपाली शिक्षण विभाग
नेपालगञ्ज

स्वीकृति-पत्र

स्नातकोत्तर तह नेपाली द्वितीय वर्षकी छात्रा सरस्वतीकुमारी खनालद्वारा यस नेपाली शिक्षण विभागमा प्रस्तुत सल्यान जिल्लाको दक्षिण पूर्वी क्षेत्रभित्र प्रचलित लोककथाहरूको सङ्कलन, वर्गीकरण र विश्लेषण नामक शोधकार्यलाई नेपाली विषयमा स्नातकोत्तर तह उपाधिका निम्ति स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्रको मूल्याङ्कन समिति

.....

महेन्द्र बाग्ले
शोधनिर्देशक

.....

बाह्य परीक्षक

.....

डम्बरबहादुर पुन
विभागीय प्रमुख

मिति-

ई.सं.-

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र आदरणीय गुरु महेन्द्र वाग्लेको निर्देशनमा तयार पारेकी हुँ । आफ्नो अति व्यस्त जीवनमा पनि अमूल्य समय दिई मलाई समुचित निर्देशन दिएर लेखनकार्यमा अभिप्रेरित गर्नु हुने शोध निर्देशक श्रद्धेय गुरुप्रति सर्वप्रथम म हार्दिक आभारका साथै कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु । साथै मलाई यस कार्यका लागि उत्साह सञ्चार प्रदान गर्नुहुने र विभिन्न समयमा आवश्यक सहयोग तथा सल्लाह दिनु हुने नेपाली विभागका आदरणीय विभागीय प्रमुख डम्बरबहादुर पुन लगायत अन्य आवश्यक सल्लाह र सुझाव दिनु हुने आदरणीय गुरु ज्यूहरू प्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधकार्य गर्न मलाई सल्यान जिल्लाको दक्षिण पूर्वी क्षेत्रका लोककथाहरु उपलब्ध गराउन सहयोग पुऱ्याउने सम्पूर्ण सल्यानी वासीहरू प्रति आभार प्रकट गर्दछु, त्यस्तै सल्यान जि.वि.स., जि.शि.का., गा.वि.स. कार्यालयप्रति पनि म कृतज्ञ छु ।

शोधकार्यको सन्दर्भमा विभिन्न सामग्री उपलब्ध गराउने साथै सावधानीपूर्वक टड्कण गर्ने आवश्यक वर्ण विन्यास हेरिदिने न्यू लुम्बिनी पुस्तक पसल, नेपालगन्जका सञ्चालक सविन लुइँटेल लाई हार्दिक धन्यवाद प्रकट गर्दछु ।

यस शोधपत्रको समुचित मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय नेपाली विभाग महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस नेपालगन्ज समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

मिति :

सरस्वतीकुमारी खनाल

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस

नेपाली शिक्षण विभाग

नेपालगन्ज, बाँके

२०७०

विषयसूची

पृष्ठ संख्या

पहिलो परिच्छेद

शोध परिचय

१.१ शोध शीर्षक	१
१.२ शोध प्रयोजन	१
१.३ विषय परिचय	१
१.४ समस्याकथन	२
१.५ शोधपत्रको उद्देश्य	२
१.६ पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.७ अध्ययनको औचित्य	४
१.८ अध्ययनको सीमाङ्कन	४
१.९ सामग्री सङ्कलन विधि	४
१.१० शोध विधि	५
१.११ शोधपत्रको रूपरेखा	५

परिच्छेद- दुई

लोककथाको सैद्धान्तिक परिचय

२.१ लोककथाको परिचय	६
२.२ लोककथाको परिभाषा	७
२.३ लोककथाको स्वरूप	९
२.४ लोककथाका तत्वहरू	१०
२.४.१ कथावस्तु १०	
२.४.२ चरित्र ११	
२.४.३ परिवेश ११	
२.४.४ संवाद १२	
२.४.५ उद्देश्य १२	
२.४.६ भाषाशैली १२	
२.५ लोककथाका विशेषताहरू	१२
२.५.१ लोकमानसको अभिव्यक्ति	१४

२.५.२ बोधगम्य भाषा	१४
२.५.३ मनोरञ्जनात्मकता	१४
२.५.४ उपदेशात्मकता	१४
२.५.५ रचनाकार अज्ञात हुनु	१५
२.५.६ आदि-अन्त्यमा विशिष्ट कथन	१५
२.५.७ विषयगत विविधता	१५
२.५.८ सामाजिकता	१५
२.५.९ काल्पनिकता	१५
२.५.१० भाग्यवादी प्रवृत्ति	१५
२.५.११ धार्मिक विश्वास	१६
२.५.१२ थरीथरीका सहभागी	१६
२.६ लोककथाको वर्गीकरण	१६
२.६.१ सामाजिक लोककथा	१८
२.६.२ ऐतिहासिक लोककथा	१८
२.६.३ सांस्कृतिक तथा धार्मिक लोककथा	१९
२.६.४ पौराणिक लोककथा	१९
२.६.५ अतिरञ्जित लोककथा	१९
२.६.६ पशुपंक्षी सम्बन्धी लोककथा	१९
२.६.७ विविध लोककथा	१९
२.७ लोककथा र आधुनिक कथा	२०
२.८ निष्कर्ष	२१

परिच्छेद- तिन

नेपाली लोककथाको सङ्कलन र अध्ययन परम्परा

३.१ पृष्ठभूमि	२३
३.२ नेपाली लोककथाको सङ्कलन परम्परा	२३
३.३ नेपाली लोककथाको अध्ययन परम्परा	२५
३.४ निष्कर्ष	२९

परिच्छेद- चार

सल्यान जिल्लाको दक्षिण पूर्वी क्षेत्रभित्र प्रचलित नेपाली लोककथाहरूको सङ्कलन ३१-६८

परिच्छेद- पाँच

सङ्कलित लोककथाहरूको वर्गीकरण एवम् विश्लेषण

५.१ सङ्कलित लोककथाहरूको वर्गीकरण एवम् विश्लेषण	६८
५.१.१ सामाजिक लोककथा	७०
५.१.२ धार्मिक तथा सांस्कृतिक लोककथा	७८
५.१.३ रिस-डाहका लोककथा	८३
५.१.४ उपदेशात्मक लोककथा	८७
५.१.५ अतिरिञ्जत लोककथा	९६
५.१.६ पशुपङ्क्षी सम्बन्धी लोककथा	९८
५.१.७ विविध लोककथा	१००

परिच्छेद- छ
उपसंहार

१०१

सन्दर्भग्रन्थसूची